

رودکی، بینای اهل بیت

یادداشتی از دکتر احمد مسجد جامعی

رودکی در فرهنگ ایرانیان و زبان فارسی مقامی بس بلند دارد و اشعار او جلوه‌گاه خردورزی و هویت و زیبایی‌شناسی ایرانیان است. از این رو در تاریخ ادبی ایران او را آدم الشعرا و ابوالشعرا به معنای نخستین شاعر می‌خوانند استاد الشعرا نیز از القاب دیگر اوست و همه این‌ها بیانگر سابقه و جایگاه بلند او در تاریخ ادبیات فارسی است.

از مجموعه گسترده اشعار او کمابیش ۱۲۰۰ بیت بدست ما رسیده. از کارهای برجسته رودکی به نظم درآوردن کتاب کلیله و دمنه ترجمه ابن مقفع از پهلوی به عربی بوده است که رودکی به نظم فارسی درآورد و از آن هم ابیاتی پراکنده در متون مانده است. به هر حال رودکی آدم الشعرا و ابوالشعرا و استاد الشعرا را می‌توان نخستین شاعر پارسی سرای فاطمی و علوی دانست و گفت که شعر و زبان فارسی از آغاز با منقبت پیامبر و خاندان او پیوندی ناگسستنی داشته است.

اما آنچه که کمتر به آن اشاره رفته گوشه‌های فکری این شاعر بزرگ زبان فارسی است. گوشه‌هایی که نشان دهنده دوستداری ایرانیان در حق اهل بیت گرامی پیامبر علیهم السلام از جمله حضرت زهراست. چنان که نخستین شعر فارسی موجود که به فاطمه زهرا (س) اشاره دارد و به ایشان ارادات می‌رود مصرعی بازمانده از آدم الشعرا ابو عبدالله رودکی سمرقندی است که در آن، آن هم در آن روزگار دشوار می‌گوید:

اندر جهان به کس مگرو جز به فاطمی

او در بیت بازمانده دیگر خوشبختی و نیک بختی در دو جهان را در مهرورزی به همسر زهرا، علی‌امیرالمومنین می‌داند و در این باره می‌گوید:

کسی را که باشد به دل مهر حیدر
شود سرخ رو در دو گیتی به آور
آیا سروبن، در تک و پوی آنم
که: فرغند آسا بیچم به تو بر

این نیز نخستین شعر فارسی بازمانده در منقبت امام علی علیه السلام است.

این ابیات در اشعار اندکی که از او مانده به چشم می‌خورد. شاید اگر تمامی دیوان او به دست ما می‌رسید بسیار بیش از این درباره اهل بیت می‌یافتیم. چرا که گفته اند شعر او را برشمردند «سیزده ره صد هزار»

به هر حال اشعار رودکی بسیار بود متأسفانه با بلایی که بر سر شاعر پرآوازه آن روزگار آوردند مانند میل به چشم کشیدن و ضرب و جرحی که در اسناد و مطالعات تاریخی و باستان‌شناسی به آن اشاره شده، گم شدن این اشعار نکته چندان غیر منتظره‌ای نیست. اما شاعر دیگر همزمان او، معروفی بلخی سروده است:

از رودکی شنیدم استاد شاعران
اندر جهان به کس مگرو جز به فاطمی

و پای بندی رودکی در دوستداری اهل بیت چندان بود که او در یورش متعصبان بخارا و هر دو چشم خود را از دست داد، چنان که هنگامی که او کلیله و دمنه را به نظم فارسی در می‌آورد نابینا بود.